

ТРАГЕДИЯТА НА АРМЕНЦИТЕ В НАГОРНИ КАРАБАХ И ПРЕДАТЕЛСТВОТО НА КРЕМЪЛ

Окончателното унищожаване на република Арцах – Нагорни Карабах се оказва поредна операция на руската Федерална служба за сигурност – ФСБ. Това съобщава за държавната телевизия на Армения Самвел Бабаян – генерал от армията на Нагорни Карабах. Високопоставени политици в Нагорни Карабах подписват писмо, изготвено в Москва, в което изрично се подчертава, че на територията на Арцах са влезли войски на република Армения. Така Москва премахва последното препятствие пред военната операция на Баку за окончателно унищожаване на република Арцах – Нагорни Карабах. Според сключено между Баку и Степанакерт по-ранно споразумение се предвижда оцеляване на автономна република с арменско население в Нагорни Карабах с територия 4.4 хил. кв. км. Очевидно, за Москва това решение на конфликта е неизгодно. Интересно защо...

Трагедията на арменското население на Нагорни Карабах носи значими уроци – не само за арменците, но и за всички нас. Считам за легитимна борбата на арменския народ в Карабах срещу репресивния режим на Баку – по време на Съветския съюз, и след него. Южен Кавказ е поле на арогантни имперски експерименти от столетия – в не по-малка степен отколкото Балканите. Присъединяването на Нагорни Карабах към Азербайджан от сталинисткия режим е на практика част от основната имперска схема – „Разделяй и владей“. Еманципацията от съветската империя включваше и стремежа към еманципация от етнически основано насилие върху тази част от арменския народ.

За съжаление, дългият период след 1989 г. до 2020 г. не бе използван от ръководството на Карабах и на Армения за постигане на работещ компромис с Азербайджан, при това от позиция на военно и политическо надмощие на арменците. Президентът Левон Тер Петросян бе отстранен заради своята компромисна и балансирана позиция и бе заменен от политическа фракция радикали начело на арменската държава с произход от Нагорни Карабах. Тези радикали установиха авторитарен режим в самата Армения и подчиниха изцяло нейната вътрешна и външна политика на каузата за „независим Карабах“. За да преследват тази кауза, управляващият карабахски клан в Ереван обвърза Армения изцяло и едностранно с подкрепата на Русия срещу претенциите на Баку за възстановяване на азерския суверенитет върху областта, която арменците наричат „Арцах“.

За Москва тази сделка – васалитет на Ереван срещу защита от ревизионизма на Баку – бе изгодна в продължение на дълъг период от време. На територията на Армения се намира руската военна база в Гюмри, която стои там от столетия – тя отбелязва „лимеса“, границата между Руската и Османската империя (и Персия), гарантира геополитическото превъзходство на Русия с Кавказкия хребет „зад гърба ѝ“. Контролът върху Армения играе важна роля за постоянния натиск, който Москва упражнява върху Баку за спиране или поне отслабване на азерския стремеж към независимост, който Азербайджан демонстрира на основата на своите природни богатства от нефт и газ. За Москва тази независимост би означавала, първо, загуба на геополитическо влияние в Южен Кавказ, където азерските турци чувстват силен афинитет към самата Турция – многовековен съперник за надмощие над Русия в Кавказ. Към стремежите на Турция можем спокойно да прибавим и интереса на Вашингтон, Лондон и други западни фактори към откриване на стратегическата и търговска ос Изток – Запад от Каспийско море, през Южен Кавказ и Черно море до Европа. Москва с всички сили се бори Южен Кавказ да остане стратегически организиран около оста Север – Юг, която гарантира руския геополитически контрол в региона. Второ, азерската независимост за свободна търговия с нефт и газ за Москва означава ерозия на нейния стратегически монопол в снабдяването с енергия на източна Европа и до голяма степен – на Европа като цяло.

Така Армения играе ролята на основен ключ за руски контрол върху Южен Кавказ, срещу стремежите на Баку и Тбилиси – всяка по свой начин – за геополитическа еманципация от Москва и стратегически излаз към Европа и Запада. Армения е част от всички международни договори, към които Москва принуждава своите постсъветски съседи – ОНД, за „евразийска икономическа интеграция“ и за „обща отбрана“ – ОДКС. Армения на практика пропуска съзнателно всички шансове за развитие на автономни отношения с Европа и Запада – нещо, към което повечето други постсъветски държави се стремят след 1991 г. Легитимацията на тази позиция за Ереван е доста проста – Армения е далеч на изток, Западът трудно може да оказва системно геополитическо влияние върху региона, а патронажът на Москва пази Армения от нейните основни исторически врагове в региона – преди всичко Турция и Азербайджан. Тази позиция е господстваща по протежение на десетилетия в арменската политика, въпреки че многолюдната арменска диаспора в Европа и Америка е мощен проводник на интересите на малката държава в световните дела. Руската военна помощ за Ереван десетилетия

сдържа стремежите на Баку да възстанови своя суверенитет над сепаратистите от Карабах.

Нещата се променят с възможността на Баку да употреби своите огромни приходи от нефт и газ за обновяване и модернизирание на своите въоръжени сили, както и от нарастващия геополитически интервенционизъм на Турция в региона. Съвместните усилия на Анкара и Баку водят до стратегическото поражение над Ереван във войната от 2020 г. И до практическата загуба на контрола върху Карабах. Москва замислено гледа на случващото се в „неутрална” позиция. Променените геополитически баланси в региона правят по-неизгодно едностранното обвързване на Кремъл с Ереван и налагат нов тип компромис със засилващия своя енергиен и военен потенциал Азербайджан, както и със стратегическия партньор на Кремъл – Анкара. Необходимостта от този компромис рязко се засилва с авантюрата на Москва – агресията срещу Украйна от февруари 2022 г. и с нарастващата изолация на Русия в международната общност. Стратегическият съюзник на Ереван, върху който е основана изцяло стратегията на Армения за оцеляване и контрол върху Арцах-Карабах разсеяно отстранява поглед от драмата, разиграваша се между Баку и Ереван... Въпреки поетите ангажименти – в ОДКС и в двустранните отношения. Москва се опитва да „легитимира” своето поредно предателство спрямо арменците с добре режисирано „недоволство” от поведението на арменския премиер Никол Пашинян (обявен за „соросоид”), който се стреми да разнообрази геополитическите валенции на арменската държава на Запад, без да се отказва от основния приоритет на външната политика на Ереван – сътрудничество и послушание на Москва.

Предателствата на Руската империя към арменците са обект на отделна и много дълга история, но тук си струва да отбележим предаването на Карс и други изконни арменски територии на Турската Република в името на стратегическото партньорство на болшевиките с нейния основател – Мустафа Кемал Ататюрк – през 20-те години на XX век. Преди това Русия невъзмутимо наблюдава кланетата на арменци в Османската империя през 1915 г., въпреки, че арменското национално освободително движение е стимулирано от Петербург и разчита на Руската империя в контекста на Първата световна война. Отдаването на Арцах-Карабах на Азербайджан от страна на

болшевишкия режим е нова брънка във веригата на предателства на арменската кауза от страна на Руската империя, отново изоставила своя „стратегически партньор“ в Кавказ...

Тези исторически уроци бяха забравени от властимащите в Ереван през последните две-три десетилетия, особено след отстраняването на президента Петросян. Радикалният национализъм в подкрепа на Карабах се основаваше върху авторитаризъм вътре в Армения и безусловно подчинение на Москва във външната политика на Ереван. Полагането на „всички яйца в една кошница“ – и то в кошницата на доброволно подчинение на Москва – доведе до поредната национална трагедия на арменците. Историята отново се повтори в познатия си от миналото модус – турците разгромяват арменската кауза, а „защитникът“ Москва невъзмутимо гледа на трагедията на своя кавказки съюзник, защитата на който вече не е изгодна за текущите интереси на Кремъл.

През трите десетилетия на своето съществуване Арцах – Нагорни Карабах е база за руски военен и стратегически контрол върху Южен Кавказ. Подобна база, всъщност, е и самата Армения. Освен военната база в Гюмри, руски поделения на ФСБ охраняват арменската граница с Турция, контролират Лачинския коридор между Ереван и Степанакерт. Икономиката на Армения е почти изцяло доминирана – притежавана от руски компании. Олигархичната инфраструктура на властта се възпроизвежда в пряка зависимост от руските интереси и присъствие на арменска територия. Когато преди малко повече от десетилетие бе прекъсната възможността за снабдяване на Ереван с руски газ (поради влошаването на отношенията между Москва и Тбилиси), Армения договори внос чрез изграждане на газопровод от съседен Иран. Кремъл веднага се намеси и строго ограничи капацитета на тръбата, която ще снабдява Ереван с ирански газ. На нас това арогантно хазайничене и на българска територия в близкото минало, а и в настоящето, също ни е познато. Но ако Армения бе – и си остава – изцяло зависима от Москва във всички сфери на своя национален живот, Нагорни Карабах бе на практика директно управлявана от руските служби и институции територия – включително чрез назначаване на пряка руска агентура по цялата пирамида на институционалната власт в Степанакерт. Сега, очевидно, тази агентура е изпълнила последната заповед на Кремъл – да прекрати съществуването на „република Арцах“ като провокира нова спецоперация на Баку – под претекста, че в Нагорни Карабах са разположени войски на Армения.

Интересен е въпросът защо Кремъл се отказва от свой основен плацдарм в стратегическия регион на Южен Кавказ, на практика занулявайки своето присъствие в доскоро населения с арменци анклав на азерска територия Нагорни Карабах. Най-популярните отговори на този въпрос са свързани с идването на власт в Ереван на Никол Пашинян – премиерът, когото Путин разглежда като „предател”, „соросоид” и свързан със Запада. Тези квалификации, разбира се, са най-малкото пресилени. Пашинян просто е избран демократично от арменците – и то преди всичко поради пълното фиаско на прокремълския карабахски клан на Кочарян – Саркисян, управлявал в Ереван десетилетия на вълната на националистическия радикализъм, ескалиращ около конфликта с Баку за Нагорни Карабах. Освен авторитарен, режимът на карабахския клан бе брутално корумпиран – дори и по постсъветски стандарти – и напълно сервилен спрямо волята на Москва, независимо от арменските национални интереси. Греховете на Пашинян пред Кремъл са два. Първият грях – Пашинян е демократично избран. Путин не обича такива хора – той обича сам да избира хората, които да му служат. Второ – Пашинян е първия лидер на Армения след Левон Тер Петросян, който има съзнание за стратегическата необходимост да защитава националния интерес по-балансирано и в по-широк международен контекст, а не само чрез подчинение и служба на Москва. Внушенията, че Пашинян е „предател” спрямо Кремъл са плод на параноична пропаганда. Като опитен политик, Пашинян си дава ясна сметка, че Армения се намира в състояние, в което не може да не се съобразява с господстващия руски интерес в страната. След предателството на Москва спрямо арменците и заличаването на Арцах – Нагорни Карабах, това господство е на път да се разклати сериозно.

Би било доста повърхностно обаче да си обясним Карабахската катастрофа на арменците единствено с „височайшия гняв” на кремълския диктатор към демократично избрания лидер на Ереван. Южен Кавказ е зона на сериозни – драматични геополитически промени, свързани преди всичко с отслабването на Русия в контекста на кремълската агресия в Украйна. Регионът е основен фокус на стратегически интерес за Анкара още с рухването на Съветския съюз. Тогава Турция започна да реализира своята стара мечта за „великия Туран”, разгръщайки многообразна стратегия за културно, политическо и стопанско присъствие в Кавказ и постсъветска Централна Азия. През 90-те години обаче се оказа, че слуховете за окончателната смърт на Руската империя са преувеличени. Дали случайно, дали не съвсем, по същото време Анкара се сблъска с много опасен – ключов за сигурността ѝ проблем: гражданския конфликт, разпален от

ПКК (Кюрдската работническа партия) в югоизточен Анадол, но и в останалата част на Турция (да си припомним – последният самоубийствен атентат пред парламента в Анкара в края на септември бе отново дело на ПКК). През 90-те години се оказва, че не е време за бърза реализация на пантюристките мечти в кавказко и централноазиатско направление. Сблъсъкът между Ереван и Баку за Карабах след 1994 г. се разви като класически „замразен конфликт”, чрез който Кремъл поддържаше в продължение на три десетилетия своята стратегическа хегемония в Южен Кавказ. Анкара бе принудена да ограничи своята позиция до политическа подкрепа за Баку и пълна блокада на Армения, включително липса на двустранни отношения в дипломатическата сфера.

Войната в Украйна мощно разшири сферата на геополитическо влияние на Турция – не само в преките отношения с Москва, но и във възможностите за оказване на натиск върху стратегическите баланси на региони като Кавказ и Близкия изток. Индикатор за тази промяна в съотношението на силите бе и откритото военно сътрудничество на Баку с Анкара, последвало процеса на динамично обновяване на въоръжените сили на Азербайджан, и снабдяването им с най-модерни оръжия (на база доходите от износ на нефт и газ). Така се стигна до драматичното поражение на арменските въоръжени сили във войната с Азербайджан през 2020 г., в която Турция пряко и открито подпомагаше азерските военни усилия. Последва реокупация на Карабах и граничните с него територии от азерската армия, както и разширяващ се азерски контрол върху Лачинския коридор между Армения и Карабах – контрол, маскиран с вялото присъствие на руски „миротворци”. Бе упражнен и военен натиск върху Армения за възможно свързване между Азербайджан и неговата провинция Нахичеван по коридор в най-южната част на арменската територия (Зангезурския сухопътен коридор). Последният акт на тази драматична промяна в баланса на силите в региона е целенасочената спецоперация на руските специални служби за пълно предаване на контрола върху Нагорни Карабах на Баку, унищожаване дори и на минималната възможност за съхранен автономен статут на арменците там. Така се стигна до екзодуса на арменското население на областта към Армения през последната седмица. На практика, Русия доброволно предаде на Анкара съществена част от стратегическия контрол върху Южен Кавказ. По всяка вероятност, срещу обещание за намалена турска подкрепа за Киев във войната с Русия и ангажимент за съхраняване позициите на Кремъл в самата република Армения – след като „предателят Пашинян” бъде отстранен от властта...

Предателството на арменската кауза в Южен Кавказ от страна на Кремъл не е прецедент, доколкото Москва систематично е нанасяла удари върху арменските интереси в този регион през цялата си имперска история. Този текст няма за цел да припомня добре известни събития, свързани с появата на турската република, специалните отношения на Анкара с болшевиките в Москва и т.н. Драматичната съдба на арменския народ, притиснат от могъщи противници – Османската империя, преди това – Персия, но преди всичко поставян в унижително подчинение от своя основен „приятел” – Руската империя, е основание за самите нас да се замислим относно собствената си съдба и немаловажните рискове, които залагаме за бъдещето на България, обслужвайки аналогични стратегически илюзии като тези, които нанесоха поредно тежко поражение на арменската държава и народ.

Стратегическото поражение, което Русия нанесе на самата себе си с агресията срещу Украйна промени съществено и дългосрочно геополитическата карта на източна Европа, Черноморския регион, Кавказ и постсъветското пространство като цяло. Изпаднала в дългосрочна стратегическа изолация, Русия неизбежно ще се раздели със съществена част от своето геополитическо влияние в гореизброените региони и спрямо Европа като цяло. В североизточна Европа динамично се развива един нов геополитически център около нарастващата мощ и влияние на Полша, Прибалтика, Румъния и на самата Украйна. На югоизток бързо нараства геополитическият потенциал на Турция. За Балканите, както и за Кавказ, съотношението на силите между Москва и Анкара винаги е имало голямо стратегическо значение, наред с повишаващата се понастоящем стратегическа тежест на евроатлантическата система за сигурност. Отслабването на Русия и засилването на Турция вече дава конкретни резултати – като поражението на арменската кауза в Нагорни Карабах и в Южен Кавказ като цяло. На Балканите тази промяна в баланса на силите между Москва и Анкара също ще има дългосрочни последици. Сърбия вече плаща болезнена цена за „специалните си отношения” с Кремъл. Гърция предприема категорични стъпки за интегриране на своята система за сигурност в партньорски отношения с Вашингтон и други атлантически партньори. България плаща тежка цена за своята зависимост от влиянието на Кремъл – с провала на отношенията между София и Скопие, със самоизолация от процесите в Западните Балкани, където София се предполагаше да бъде лидер в процесите на евроинтеграцията.

Тази история е много поучителна не само за бъдещите поколения арменци. Тя е много поучителна и за българите, които все още хранят илюзии относно „братската роля“ на Москва като „защитник“ на България. Българската история е пропита до мозъка на костите си от манипулациите на имперската идеология за „братството“ между двата народа. Тези пластове на дълговечна манипулация на българското национално съзнание пречат на поколения българи да видят истината за отношенията между България и Русия. За Кремъл независимата и силна българска държава никога не е била изгодна от стратегическа гледна точка – така както силна и независима Армения никога не е била в интерес на руския контрол върху Южен Кавказ. България е необходима на Русия като квазидържава, нестабилна, разделена, подвластна на страховете си от своето минало, и оттук – лесна за манипулиране и владеење от страна на Москва. Няма начин за българска национална независимост в условията на подчинение на България на Русия. Единствените периоди на относителен успех на българската национална кауза се разгръщат в условия на откъсване на България от подчинение на Русия – при управлението на Стамболов, през 30-те години на 20 век... От осемдесет години насам България е на дъното на своя потенциал за държавно и национално развитие поради колонизацията на страната от Москва – първоначално под ботуша на Съветската империя, а след 1989 г. – под управлението на криминалната руска олигархия и българските ѝ слуги – в енергетика, корупция и пропаганда. Трагедията на Армения е още едно сериозно предупреждение за всички българи – да отворим очите си и да се погрижим за каузата на една наистина независима България. Стратегическото влияние и контрол, които Москва упражнява върху нас са огромен воденичен камък „на шията“ на българското общество, спъващ усилията за модернизация, стопански успех и прозрачно управление. Но ние все още не си даваме сметка за възможните драматични последствия от разклащането и рухването – за пореден път – на стратегическия потенциал на Кремъл. Геополитическият вакуум е както опасност, така и възможност. Някои печелят от него, други губят.

За съжаление, арменците и българите много си приличат по една своя обща черта – отказват да се учат от своето минало и затова преживяват своите исторически трагедии отново и отново – въпреки, че мнозина сред тях претендират да са радикални националисти. Арменци и българи много си приличат и по нещо доста по-конкретно – те позволяват на кремълската пропаганда да използва пълноценно османо-турската фрустрация на българския и арменския национален характер, за да постига своите

собствени великодържавни цели. Усвояването на уроците на миналото е единствения път към успех в настоящето и бъдещето. Уроците на поредното поражение на арменската кауза в Южен Кавказ са от основно значение за нашето собствено отрезвяване и събуждане. България има само един шанс за успех в процеса на това все по-динамично геополитическо преобразуване – максимално ефективна интеграция в институциите на евроатлантическата сигурност и сътрудничество. Гаранции за съхраняването на българския национален интерес и суверенитет не могат да дойдат от никъде другаде.